

ČUDE SU I ŠTA RADE

**ANALIZA O RADU ŠKOLSKIH
TIMOVA ZA ZAŠTITU OD
DISKRIMINACIJE, NASILJA,
ZLOSTAVLJANJA I
ZANEMARIVANJA**

Gde su i šta rade

**Analiza o radu školskih timova za zaštitu od
diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja
u Republici Srbiji**

Beograd, 2023.

 **Građanske
inicijative**

Gde su i šta rade

Analiza o radu školskih timova za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u Republici Srbiji

Autori i autorke

Aleksandar Nikolić, grupa autora i autorki angažovanih u Uniji srednjoškolaca Srbije (UNSS)

Urednice

Ema Štefanac, Dragoslava Barzut

Izdavač

Građanske inicijative

Za izdavača

Maja Stojanović

Elektronsko izdanje, 2023.

Publikacija je nastala uz podršku projekta „Za aktivno civilno društvo zajedno - ACT“ ima za cilj stvaranje aktivnog civilnog društva u kojem su građani i građanke više uključeni/e u procese donošenja odluka, posebno na lokalnom nivou. Švajcarska vlada je preko Švajcarske agencije za razvoj i saradnju (SDC) podržala ACT projekat koji sprovodi Švajcarska nevladina organizacija

HELVETAS Sviss Intercooperation i Građanske inicijative, udruženje građana za demokratiju i građansko obrazovanje.

S A D R Ž A J

1. UVOD	5
1.1 Metodologija.....	7
1.1.1 Spisak škola	8
2. O TIMU ZA ZAŠTITU	10
3. NALAZI SA TERENA	14
3.1 Analiza internet prezentacija srednjih škola	14
3.2 Analiza razvijenosti timova za zaštitu	17
4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	21
LITERATURA	22

1. UVOD

Posle višemesečnog pomnog praćenja situacije u obrazovnom sistemu, a posle događaja u maju 2023. godine u OŠ „Vladislav Ribnikar“, organizacije građanskog društva okupljene u neformalnoj mreži koje deluju u polju obrazovanja uvidele su potrebu za analizom koja bi pokazala efikasnost rada timova za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u Republici Srbije (u daljem tekstu: tim za zaštitu). Zbog toga je Unija srednjoškolaca Srbije (UNSS) u saradnji sa Građanskim inicijativa i ostalim organizacijama iz mreže, sprovela kvalitativnu i kvantitavnu analizu o radu ovih timova.

Cilj analize je praćenje zakonodavnog okvira i praksi u radu timova za zaštitu u srednjim školama, kao tela za podršku upravi škole u zaštiti učenika od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.

Tim za zaštitu, pored ostalih timova (tim za inkluzivno obrazovanje, tim za samovrednovanje, tim za obezbeđivanje kvaliteta i razvoj ustanove, tim za razvoj međupredmetnih kompetencija i preduzetništva, tim za profesionalni razvoj, drugi timovi za ostvarivanje određenog zadatka, programa ili projekta), prepoznaje Zakon o osnovama sistema obrazovanja¹ u članu 130, a njegove nadležnosti i način funkcionisanja određeni su i Pravilnikom o protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje² kao i Posebnim protokolom za zaštitu dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno-vaspitnim ustanovama³.

Posebni protokol je *obavezujući* za sve koji učestvuju u životu i radu obrazovno-vaspitne ustanove i namenjen je deci, učenicima, vaspitačima, nastavnicima, direktorima, stručnim saradnicima, pomoćnom i

¹ "Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 - dr. zakon, 6/2020 i 129/2021

² "Sl. glasnik RS", br. 46/2019 i 104/2020

³ Izvor: https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Posebni_protokol_-_obrazovanje1.pdf

administrativnom osoblju, roditeljima/starateljima i predstavnicima lokalne zajednice.

Na osnovu Posebnog protokola, u skladu sa specifičnostima rada, ustanova je u obavezi da u Godišnjem programu rada (član 81. Zakona) definiše Program zaštite dece/učenika od nasilja kao i da formira Tim za zaštitu dece/učenika od nasilja. U njegovom sastavu, između ostalih, treba da se nađu predstavnici učenikog parlamenta. Analiza pred vama upravo je pokazala potrebu za većim uključivanjem učenika i učenica u rad školskim timova kroz postojeći mehanizam učeničkih parlamenata, ali i kroz druge načine koji bi omogućili ostvarenje osnovnog prava mladih da se kroz samoorganizovanje i udruživanje aktivno uključe u kreiranje sopstvenog prostora i razvoja podsticajne sredine.

Zaključke i nalaze ove analize ne treba sagledavati kao strogo kritički osvrt ili izdvajanje i isticanje negativnih praksi, već ukazivanje na kolektivnu potrebu za poboljšanjem i specifične (dobre) slučajeve na terenu. Na preporuke koje su proizašle iz rezultata bi trebalo gledati kao na dobru nameru da se za približno 250,000 srednjoškolaca u Republici Srbiji kreira bezbednije i bezbrižnije okruženje za razvoj i rast.

1.1 Metodologija

Istraživanje je podeljeno u dva segmenta. Prvi se odnosi na sprovedenu **desk analiza** kojom je obuhvaćeno 20 nasumično odabranih srednjih škola iz baze koju čine 196 škola članica UNSS. Ovaj deo podrazumeva analiziranje internet prezentacija gimnazija i srednjih stručnih škola koje su se našle u slučajno, nasumično odabranom uzorku.

Drugi deo ove analize **čini procena nivoa razvoja** u okviru kojeg je analiziran nivo razvoja timova za zaštitu na uzorku od 30 nasumično odabranih srednjih škola iz cele Srbije. Lestvica razvoja prati participativnost i funkcionalnost timova za zaštitu, a učenici i učenice u učeničkim parlamentima iz analiziranih škola su vršili samoprocenu tima za zaštitu svoje škole. Ova samoprocena je vršena u dva navrata, najpre pre intervjua, a zatim i posle intervjua sa članovima UNSS. U drugom krugu ponovljene samoprecene, članovi i članice parlamenta koji su vršili procenu nivoa razvoja tima za zaštitu su imali obavezu da prethodno pročitaju dokument⁴, koji sumirano prikazuje šta tim za zaštitu treba da radi.

Posle prikupljanja podataka u oba segmenta, UNSS je kroz **intervjue** prikupila mišljenja o dobijenim rezultatima od svojih članova i članica iz različitih delova Srbije. Komentari i odgovori učenika i učenica su dodati u oba segmenta kako bi bliže objasnili sliku i viđenje učenika i učenica.

Podaci su prikupljeni tokom avgusta 2023. godine za školsku 2022/23. godinu koja je trajala od 1. septembra 2022. godine do 6. juna 2023. godine.

⁴ Prikazuje sumirane informacije iz (1) Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, (2) Pravilnika o postupanju ustanove u slučaju sumnje ili utvrđenog diskriminatornog ponašanja i vređanja ugleda, časti ili dostojanstva ličnosti, i (3) Posebnog protokola za zaštitu dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno-vaspitanim ustanovama.

1.1.1 Spisak škola

SPISAK ŠKOLA UKLJUČENIH U ANALIZU INTERNET PREZENTACIJA	
Rb	Naziv škole
1.	Tehnička škola, Užice
2.	Umetnička škola, Niš
3.	Umetnička škola, Kraljevo
4.	Umetnička škola, Užice
5.	Gimnazija „Svetozar Marković“, Subotica
6.	Gimnazija „Borislav Petrov - Braca“, Vršac
7.	Hemijsko-prehrambena tehnička škola, Beograd
8.	Srednja poljoprivredna škola, Šabac
9.	Srednja stručna škola, Kragujevac
10.	Srednja škola, Blace
11.	Gimnazija Bečej
12.	Škola za dizajn tekstila i kože, Novi Pazar
13.	Ekonomsko-trgovinska škola, Novi Pazar
14.	Turistička škola, Novi Pazar
15.	Gimnazija Novi Pazar
16.	Medicinska škola, Novi Pazar
17.	Gimnazija „Bora Stanković“, Vranje
18.	Srednja poljoprivredno-veterinarska škola „Stevan sindelić“, Vranje
19.	Tehnička škola, Vranje
20.	Srednja škola „Vuk Karadžić“, Ljubovija

**SPISAK ŠKOLA UKLJUČENIH U ANALIZU RADA TIMOVA ZA
ZAŠTITU**

Rb	Naziv škole
1.	Prva beogradska gimnazija, Beograd
2.	Gimnazija „Sveti Sava“, Beograd
3.	Trinaesta beogradska gimnazija, Beograd
4.	Osma beogradska gimnazija, Beograd
5.	Matematička gimnazija, Beograd
6.	Sportska gimnazija, Beograd
7.	Deseta beogradska gimnazija, Beograd
8.	Gimnazija Bor
9.	Mašinska-elektrotehnička srednja škola, Bor
10.	Ekonomsko-trgovinska škola, Bor
11.	Tehnička škola, Bor
12.	Gimnazija Kraljevo
13.	Ekonomska škola, Kraljevo
14.	Medicinska škola, Kraljevo
15.	Gimnazija „Svetozar Marković“, Niš
16.	Gimnazija „Bora Stanković“, Niš
17.	Ekonomska škola, Niš
18.	Elektrotehnička škola „Nikola Tesla“, Niš
19.	Gimnazija Pirot
20.	Tehnička škola, Pirot
21.	Srednja stručna škola, Pirot
22.	Ekonomska škola, Pirot

23.	Gimnazija „Uroš Predić“, Pančevo
24.	Gimnazija „Bora Stankovic“, Vranje
25.	Medicinska škola, Vranje
26.	Gimnazija Zrenjanin
27.	Tehnička škola „Nikola Tesla“, Velika Plana
28.	Gimnazija Velika Plana
29.	Mašinsko-elektrotehnička škola, Paraćin
30.	Gimnazija Paraćin

2. O TIMU ZA ZAŠTITU

Kao što je u uvodnom delu pomenuto, formiranje školskih timova za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja obavezno je prema Pravilniku o Protokolu postupanja u ustanovi u odgovoru na nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje koji je objavljen u „Sl. glasniku RS“, br. 46/2019 i 104/2020. Kako je Protokol u primerni od 8. avgusta 2020. godine, svaka obrazovna ustanova bila je u obavezi da formira poseban tim za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.

Pravilnikom je definisano da „članove i rukovodioce tima za zaštitu određuje direktor ustanove iz reda zaposlenih (nastavnik, vaspitač, stručni saradnik, sekretar i dr). Broj i sastav članova tima za zaštitu zavise od specifičnosti ustanove (vrsta i veličina ustanove, organizacija rada, izdvojena odeljenja, prisustvo dece i učenika iz manjinskih i marginalizovanih grupa i dr). Direktor određuje, psihologa, pedagoga ili, izuzetno, drugog zaposlenog – člana tima za zaštitu, kao odgovornog za vođenje i čuvanje dokumentacije o svim situacijama nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u kojima tim za zaštitu učestvuje. Ustanova može da uključi u tim za zaštitu predstavnik roditelja i lokalne zajednice, učeničkog parlamenta i po potrebi odgovarajuće stručnjake (socijalni radnik, specijalni pedagog, lekar, predstavnik policije i dr.). Kada tim razmatra konkretne situacije nasilja u obavezi je da postupa u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita podataka o ličnosti.”⁵

U skladu sa Pravilnikom o postupanju ustanove u slučaju sumnje ili utvrđenog diskriminatornog ponašanja i vređanja ugleda, časti ili dostojanstva ličnosti⁶, **stalni sastav tima za zaštitu** čine: direktor, stručni saradnik-pedagog i psiholog i sekretar ustanove, a **povremeno se mogu uključivati članovi** za konkretne slučajeve, iz reda nastavnika i vaspitača ustanove, a može iz reda roditelja, učeničkog parlamenta, jedinice lokalne samouprave, odnosno stručnjaka za pojedina pitanja.

Direktor određuje psihologa, pedagoga ili, izuzetno, drugog zaposlenog - člana tima za zaštitu, odgovornog za vođenje i čuvanje dokumentacije o svim

⁵ Izvor: <https://cuvamte.gov.rs/sr/sta-je-nasilje/o-timu-skole-za-zastitu-od-diskriminacije-nasilja-zlostavljanja-i-zanemarivanja/>

⁶ "Sl. glasnik RS", br. 65/2018

situacijama diskriminacije i diskriminatornog ponašanja u kojima učestvuje tim.

Posebno je interesantno da, u skladu sa članom 130 ZOSOV, *sednicama stručnih organa škole mogu da prisustvuju predstavnici učeničkog parlamenta, bez prava odlučivanja*. U tom pogledu, predstavnici učenika, bez obzira na to da li su članovi tima ili ne, imaju pravo da prisustvuju svim njegovim sednicama. Međutim, iako ova mogućnost postoji ona se u praksi ne sprovodi i njeno se korišćenje ne podstiče.

Prema Posebnom protokolu za zaštitu dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno-vaspitnim ustanovama⁷, zadaci članova Tima za zaštitu dece/učenika od nasilja su da:

- učestvuju u obuci za zaštitu dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja;
- informišu i pruže osnovnu obuku za sve zaposlene u ustanovi sa ciljem sticanja minimuma znanja i veština neophodnih za prevenciju, prepoznavanje, procenu i reagovanje na pojavu nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja dece/učenika;
- organizuju upoznavanje dece/učenika, roditelja/staratelja i lokalne zajednice sa Opštim protokolom za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja i Posebnim protokolom;
- koordiniraju izradu i realizaciju programa zaštite dece/učenika od nasilja (preventivne i interventne aktivnosti);
- organizuju konsultacije u ustanovi i procenjuju nivoe rizika za bezbednost dece/učenika;
- prate i procenjuju efekte preduzetih mera u zaštiti deteta/učenika;
- saraduju sa relevantnim ustanovama;
- pripremaju plan nastupa ustanove pred javnošću i medijima;
- organizuju evidentiranje pojava nasilja;

⁷ Izvor:

https://www.paragraf.rs/propisi/posebni_protokol_za_zastitu_dece_i_ucenika_od_nasilja_zlostavljanja_i_zanemarivanja_u_obrazovno-vaspitnim_ustanovama.html

- prikupljaju dokumentaciju;
- izveštavaju stručna tela i organe upravljanja.

Tim se uvek uključuje kada postoji sumnja da se radi o drugom ili trećem nivou vršnjačkog nasilja i kada postoji sumnja da je nasilje izvršila odrasla osoba nad detetom/učenicom. Uzimajući u obzir raspoložive činjenice tim vrši razvrstavanje nivoa vršnjačkog nasilja prema sledećim kriterijumima: analizu intenziteta, stepena rizika, trajanja i učestalosti ponašanja, posledica, broja učesnika, uzrasta i karakteristika razvojnog perioda deteta, odnosno učenika. Na predškolskom uzrastu u skladu sa razvojnim karakteristikama uzrasta govorimo o sukobima među decom i agresivnom ponašanju. Tim za zaštitu deteta u predškolskoj ustanovi prilikom analize situacije i donošenja plana aktivnosti u radu sa detetom i porodicom uzima u obzir učestalost ponašanja, trajanje, intenzitet, posledice, stepen rizika po učesnike situacije, karakteristike razvojnog perioda i individualne karakteristike deteta.

Važno je podvući i istaći da **tim za zaštitu ne sprovodi vaspitno-disciplinski postupak protiv učenika**, koji je u ingerenciji direktora škole ali je uključen u izradu operativnog plana zaštite, praćenje njegove realizacije, evaluaciju, saradnju sa drugim institucijama.

Kada postoji sumnja da je nasilje izvršeno od strane zaposlene osobe, tim ne sprovodi disciplinski postupak koji je u ingerenciji direktora ustanove, već ima **ulogu izrade operativnog plana zaštite za dete/učenika**. Ukoliko postoji sumnja da je nasilje izvršeno od strane roditelja ili trećeg lica, prijava se vrši nadležnim organima (policija, tužilaštvo, centar za socijalni rad) i tim opet ima ulogu izrade operativnog plana zaštite za dete/učenika i saradnje sa nadležnim institucijama koje sprovode postupak utvrđivanja činjenica i primene mera u skladu sa utvrđenim stanjem.

Ukoliko je nasilje izvršio učenik nad zaposlenim, tim se uključuje u izradu operativnog plana zaštite za učenika (aktivnosti pojačanog vaspitnog rada sa učenikom) i saraduje sa drugim uključenim institucijama (policija, centar za socijalni rad i dr.)

Ova analiza dala je uvid u to da je **naziv ovog tima drugačiji u različitim zakonskim i podzakonskim aktima**, te ovo telo formalno ima tri različita

naziva. Kao što je napomenuto, u ZOSOV se naziva *Tim za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja*, u opštem protokolu za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja se naziva *Tim za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja*, dok se u Posebnom protokolu za zaštitu dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno-vaspitnim ustanovama naziva *Tim za zaštitu dece/učenika od nasilja*.

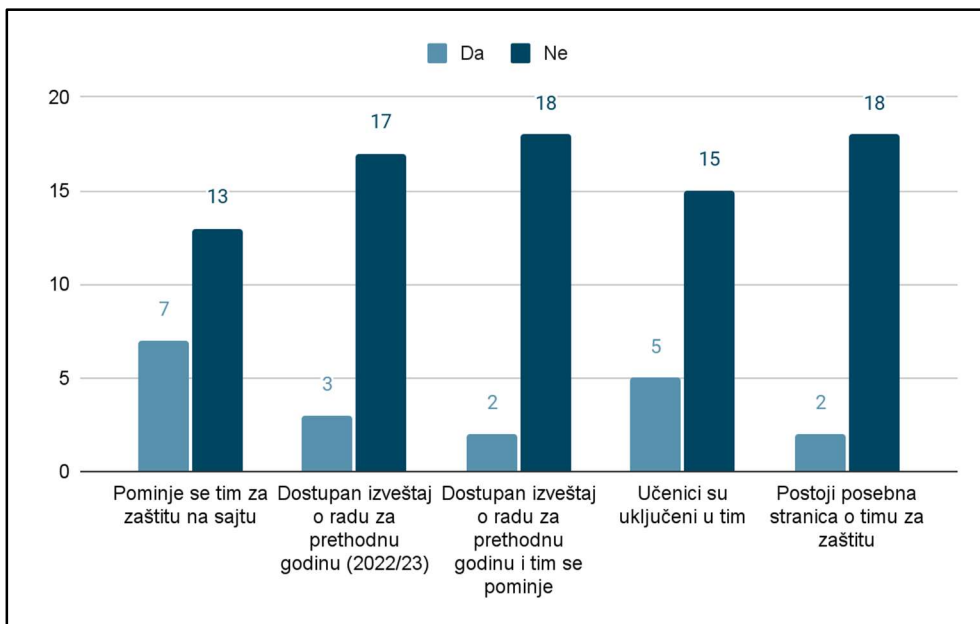
Primećena jezička neujednačenost u samom nazivu ovog tela, dodatno otežava primenu ovog mladog mehanizma u zaštiti od nasilja u školama, čiju promociju bi trebalo temeljnije sprovesti uz jasno komuniciranje nadležnosti ovih timova i transparentno izveštavanje o rezultatima.

3. NALAZI SA TERENA

3.1 Analiza internet prezentacija srednjih škola

Prvi deo istraživanja obuhvatio je analizu internet prezentacija 20 srednjih škola. Istraživači su pregledali relevantne sekcije internet stranice koje bi se mogle odnositi na tim za zaštitu, deo sa vestima kao i odeljke namenjene informisanju učenika i roditelja (tamo gde ih je bilo). Takođe su, tamo gde su dostupni, pregledani i izveštaji o radu škole, kao i godišnji planovi rada škole. Traženi su podaci koji se odnose na postojanje, sastav i rad timova.

U sledećem grafikonu nalaze se rezultati obrade ovih podataka.

Rezultati obrade podataka pokazuju da 13 od 20 analiziranih internet prezentacija škola, odnosno većina škola (65%) nema posebnu stranicu posvećenu radu ovog tima, u rubrikama vesti ne postoje informacije o ovom timu kao ni u izveštaju o radu tokom prethodne škole godine. Ovi nalazi pokazuju da informacije o sastavu ovog tima kao i njegovim aktivnostima nisu dostupne odnosno zaključuje se da **rad timova za zaštitu nije transparentan**.

Učenici ili roditelji koji imaju potrebu da se obrate ovom timu bi morali da kontaktiraju psihologa, pedagoga ili direktora škole pod uslovom da su se sami prethodno informisali o postojanju i nadležnosti tima za zaštitu.

Milica, učenica iz Smedereva i članica UNSS komentariše situaciju na sledeći način:

Često dolazimo u situaciju da i kada trpimo nasilje ne znamo kome da se obratimo. Ja često učestvujem u različitim aktivnostima, ali mi je nekada neprijatno da se obratim psihologu, jer ona sve ispriča razrednoj i sutra već cela zbornica zna. Bilo bi mi lakše da je neki učenik u tom timu i da mogu njima da se obratim za problem koji imam i da znam da oni neće preneti „rekla je ta i ta“.

Sa druge strane, Stefan, učenik srednje stručne škole iz Niša, ovako vidi situaciju:

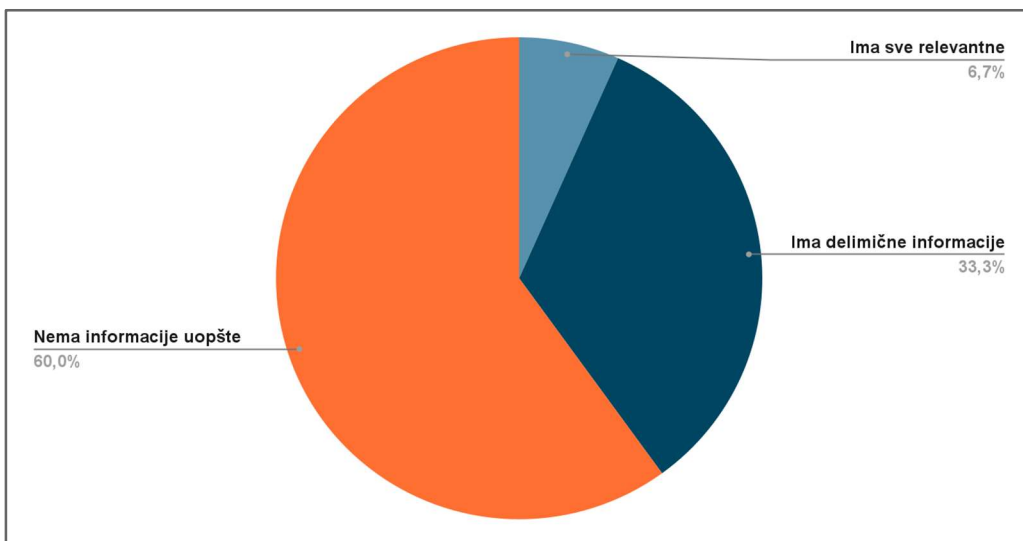
Meni nije baš bilo potrebno da pričam sa nekim, ali znam da moji (roditelji) pošto su paničari i misle da sam problematičan žele da pričaju sa nekim često... Moj razredni je stariji čovek, dosta nas razume, ali i kad napravimo neku glupost ne zna ni kako da reaguje ni kako da iskomunicira sa roditeljima da ne nastane veći problem nego što jeste.

Specifičnosti kod traženja informacija na internet prezentacijama srednjih škola:

- Većina srednjih škola (17) u trenutku pisanja analize nije imala objavljen izveštaj o radu za prethodnu godinu, školsku 2022/23 godinu, a većina njih nema uopšte objavljen ni za jednu školsku godinu.

- Jedna škola u izveštaju o radu nije naglasila da li su članovi timova učenici, nastavnici, saradnici ili drugo, te su navedena samo imena članova i članica timova.
- Jedna škola ima imena, slike i kontakt podatke članica na sajtu, ali samo iz redova nastavnika.
- Jedna škola ima posebnu stranicu namenjenu samo vestima o radu vršnjačkog tima.

Na sledećem grafikonu dat je zbirni pregled prikupljenih podataka o radu tima za zaštitu na analiziranim internet prezentacijama srednjih škola.

Trasparentnost podataka na internet prezentacijama smo svrstali u tri kategorije:

1. **Škole koje imaju sve relevantne informacije** - spisak članova/ica tima za zaštitu i informacije o radu tima (posebna stranica u okviru internet prezentacije i/ili izveštaj o radu za prethodnu godinu)
2. **Škole koje imaju delimične informacije** - sadrže nepotpune ili zastarele podatke o članovima/ica tima za zaštitu i radu tima
3. **Škole koje nemaju informacije**

3.2 Analiza razvijenosti timova za zaštitu

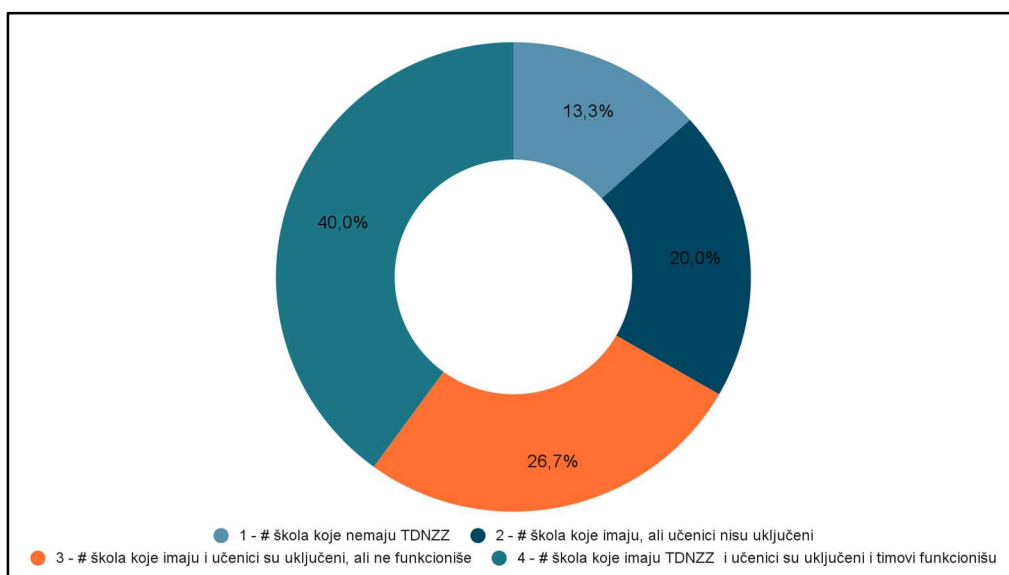
Analiza timova za zaštitu je urađena prema matrici koja je kreirana za potrebe ovog istraživanja. Naime, matrica svrtava srednje škole, u zavisnosti od dve kategorije koje se procenjuju, u četiri različita stepena razvoja.

Kategorija 1. Participativnost - da li su učenici uključeni u rad saveta, da li je to na papiru samo ili i u realnosti

Kategorija 2. Funkcionalnost - da li tim postoji, da li se sastaje, vrši zadatke poverene Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja

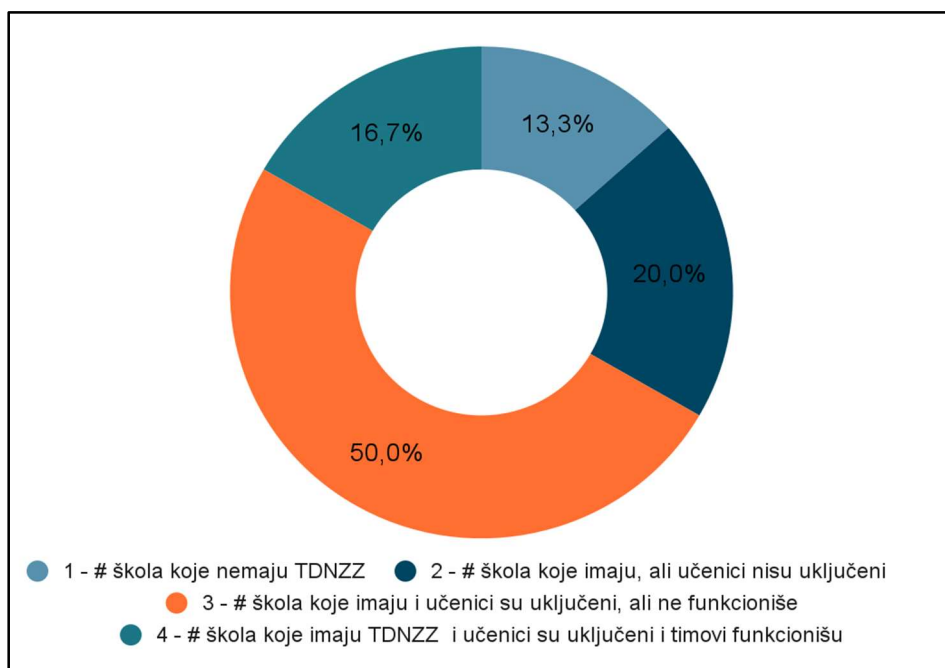
Nivoi razvijenosti	
Nivo 1	Škola nema tim za zaštitu
Nivo 2	Škola ima tim za zaštitu, ali učenici nisu uključeni
Nivo 3	Škola koje ima i učenici su uključeni, ali tim za zaštitu ne funkcioniše
Nivo 4	Škola koja ima tim za zaštitu, učenici su uključeni i funkcioniše

Na uzorku od 30 srednjih škola iz 10 nasumično odabranih mesta širom Srbije, možemo videti da 40% timova za zaštitu spada u četvrtu kategoriju.

Ovu prilično pozitivnu sliku trebalo bi uzeti sa rezervom imajući u vidu da u ulaznom intervju sa ispitanicima (učenicima i učenicama) nije urađena procena poznavanja nadležnosti tima za zaštitu. Ovo je važno napomenuti, s obzirom na to da se tokom konsultovanja članova i članica UNSS, radi dobijanja njihovih stavova o ovom rezultatu, stekao utisak da oni uopšte nisu upoznati sa tim šta bi sve tim za zaštitu zapravo trebalo da radi. Kao što je opisano u tački 2. *O Timu*, prema Pravilniku o postupanju ustanove u slučaju sumnje ili utvrđenog diskriminatornog ponašanja i vređanja ugleda, časti ili dostojanstva ličnosti, tim za zaštitu ima izraženu funkciju u prevenciji, proceni rizika, ali i u intervenciji.

Nakon druge procene odnosno drugog obavljenog intervjua, gde su ispitanici bili u obavezi da se upoznaju sa dokumentom koji sumira informacije o funkcionisanju tima za zaštitu, uočljiva je znatna promena trenda u negativnom pravcu. Naime, posle druge procene većina timova za zaštitu svrstana je u treći nivo razvoja (srednja ocena razvoja timova za zaštitu je 2,7).

Do ove značajne razlike dolazi iz razloga što su učenici i učenicice pretpostavili da održavanje sastanaka tima i usputno pominjanje preventivnih mera povodom konkretnih događaja, čine tim „funktionalnim“. Nakon upoznavanja

sa nadležnostima tima, učenici i učenice su zapravo stekli uvid u to koliko su široki i detaljno određeni zadaci tima za zaštitu, te čime bi sve trebalo da se bavi.

Pretpostavka je da ih prilikom uključivanja u tim niko nije detaljno informisao o tome šta bi sve tim trebalo da radi i na koji način, te da je njihovo **uključivanje zapravo na trećem ili četvrtom nivou Rodžer Hartove skale participacije**⁸. Treći nivo podrazumeva Tokenizam (engl. tokenism) - označava praksu ili politiku gde se čine samo minimalni naponi kako bi se manjinama ponudile mogućnosti jednake onima koje ima većina. Četvrti nivo podrazumeva da se mladi obaveštavaju o dodeljenim ulogama.

Pomenuta pretpostavka da se timovi nalaze na trećem ili četvrtom nivou je proizašla kao utisak dobijen iz komunikacije sa učenicima i učenicama, te pošto ova analiza nije obuhvatila određivanje prosečnog nivoa participacije timova za zaštitu, preporučuje se da se u daljim analizama ista realizuje.

Nemanja, učenik 3. godine srednje stručne škole komentariše aktivnost tima za zaštitu u svojoj školi ovako:

Mi nikada nismo zapravo dobili neki papir da pročitamo šta tim treba da radi. Rečeno nam je na početku da ćemo tokom školske godine raditi neke ankete da vidimo koliko učenici razumeju alkoholisanje ili tako neke probleme u ponašanju... Zapravo i jesmo imali sastanke i pričali o nekim problematičnim učenicima, tipa kakvi su privatno van škole i slično, ali nismo se više zadubljavali jer direktorka sa psihologom sređuje sve te slučajeve..

Na pitanje da li su nekada kao tim za zaštitu dobili informaciju šta je bilo sa bilo kojim slučajem koji se u njihovoj školi desio svi intervjuisani su napomenuli da nisu, ali da smatraju da bi im to bilo značajno. Učenica drugog razreda srednje škole iz Subotice je napomenula da smatra da ne bi bilo pošteno da dobiju rezultate slučajeva nasilja, *jer šta ako neko prenese drugima u parlamentu a oni tu informaciju prenesu dalje... Svako može da budu u*

⁸ "Children's participation from tokenism to citizenship"

parlamentu, jer razredne starešine najčešće biraju članove i članice parlamenta i ne bi bilo dobro da zato što je neko dobar lično sa tim ko je umešan u neki slučaj prenese i nastane samo problem po sve.

Široka postavljenost ove analize je sa jedne strane doprinela razumevanju specifičnosti koje treba dalje da se istraže u narednim analizama sa jedne strane, dok je sa druge doprinela i većem razumevanju učenika i učenica iz svih delova Srbije o tome šta timovi treba da rade i na koji način.

4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

U skladu sa navedenim podacima, Unija srednjoškolaca je formulisala preporuke koje bi trebalo na nivou obrazovnog sistema da unaprede zaštitu učenika i učenica od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja.

Preporuka	Kome je upućena
Osigurati obavezno aktivno učešće učenika i učenica u timu za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, umesto samo mogućnosti prisustva ili uključivanja učenika i učenica u odnosu na volju uprave škole.	Ministarstvu prosvete
Povećati ingerencije tima za zaštitu tako da ima mogućnosti da direktno doprinese procesu vođenja disciplinskih postupaka.	
Obezbediti dostupnost statističkih informacija o slučajevima diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u srednjim školama na nivou cele Republike Srbije.	Vlada RS, Inicijativa Partnerstvo za otvorenu upravu
Uključiti proveru rada timova za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u redovne i vanredne inspeksijske posete srednjim školama.	Ministarstvu prosvete
Uključiti predstavnike učenika i učenica u tim za zaštitu.	Srednjim školama
Objaviti na sajtu imena i prezimena članova i članica tima za zaštitu, kao i potencijalni kontakt ukoliko učenici i učenice imaju potrebe da pričaju sa članovima ovog tima.	
Iskoristiti zakonom zagarantovano pravo i zahtevati da predstavnici i predstavnice parlamenta prisustvuju zasjedanjima ovog tima.	Učeničke parlamente
Promovisati članove i članice tima za zaštitu iz redova učenika i učenica putem instagrama i drugih kanala komunikacije parlamenta.	

LITERATURA

1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 - dr. zakon, 6/2020 i 129/2021)
2. Pravilnik o postupanju ustanove u slučaju sumnje ili utvrđenog diskriminatornog ponašanja i vređanja ugleda, časti ili dostojanstva ličnosti ("Sl. glasnik RS", br. 65/2018)
3. Posebni protokol za zaštitu dece i učenika od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovno-vaspitnim ustanovama
4. Opšti protokol za zaštitu dece od zlostavljanja i zanemarivanja ()
5. <https://cuvamte.gov.rs/sr/sta-je-nasilje/o-timu-skole-za-zastitu-od-diskriminacije-nasilja-zlostavljanja-i-zanemarivanja/>, pristupljeno